

Josep M. Puig Salellas, acadèmic

Josep Delfi Guàrdia i Canela

President de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya

---

Vull, en primer terme, felicitar l'IEC i els organitzadors d'aquest acte, i precisament el dia de la festa de Sant Josep, onomàstica de Josep Maria. I vull agrair que hagin pensat en l'Acadèmia per a participar-hi. Personalment, em considerava i em considero amic d'en Josep M. i vaig compartir-hi, a més de les tasques acadèmiques, altres que també avui es glossen. Podria parlar, doncs, de les seves excel·lències, en l'àmbit professional, en l'universitari, en el de la funció consultiva o en el més econòmic i cultural.

Però òbviament m'escau referir-me preferentment a la seva condició acadèmica indissolublement lligada a la de gran jurista de dret privat. Nogensmenys, per la relació d'amistat a què he fet esment, no seran poques les al·lusions i els records personals, que també inclouran altres àmbits.

Vaig conèixer Josep M. Puig Salellas a principis de la dècada dels setanta del segle passat quan va ocupar la notaria de Barcelona i s'atansà a la universitat on jo havia acabat la llicenciatura i continuava com a professor. Abans havia conegut la seva actuació professional a Tarragona, amb motiu d'un procés singular en el qual vaig intervenir professionalment d'una manera indirecta. I també tenia referències, evidentment molt positives, del seu pas per Ponts, discreta població de la Noguera, que és la meva comarca nativa i on va conèixer la seva esposa, companya de tants anys de vida en comú, l'entranyable Mari Luz, que mereix compartir també aquest homenatge. Al cap d'uns anys, el mateix Josep M. em va comentar que el seu sogre, el farmacèutic i l'autèntica força viva de la vila del mig Segre, sovint anava a Balaguer a consultar amb el meu avi, que era el seu advocat. No cal dir que aquest fet va refermar els llaços d'amistat. D'altra banda, tot i reconèixer que fonamentalment se sentia gironí, el fet que el seu pare fos lleidatà i el seu pas professional i que es casés a Ponts, el feien sentir-se arrelat a les terres de Ponent. Si hi afegim la seva estada a Tarragona i la posterior residència a Barcelona podem concloure que Puig Salellas estava vinculat a totes les terres catalanes.

El primer tracte personal es produí, doncs, a redós de la Càtedra Duran i Bas de Dret Civil Català, que van dirigir successivament dos mestres del saber jurídic, Josep M. Font i Rius i Francisco Fernández de Villavicencio. Aquest

darrer tenia cura d'un seminari en el qual estudiàvem fonamentalment el dret civil català en la jurisprudència, matèria que serví de títol a un seguit de publicacions, primer a la *Revista Jurídica de Catalunya* i posteriorment en forma de volums autònoms, d'una col·lecció que ha retut grans serveis a la cultura jurídica del país. El seminari de la Càtedra Duran i Bas constituí una experiència formidable i irrepetida. Allí ens trobàvem universitaris i professionals, advocats i notaris, joves i persones ja madures, tots amb l'afany d'estudiar el dret civil de Catalunya, i aprofundir en el seu conreu. Molts i molt importants juristes passaren per les seves sessions. Però si, a part del Dr. Villavicencio, algú va deixar una empremta entre els més joves fou Josep M. Puig Salellas. Ell, com pocs, ajuntava el rigor jurídic i la sòlida formació dogmàtica amb una visió pràctica i professional sempre enriquidora. I, a més, hi posava l'ànima. Una ànima que insistia a recordar-nos que el dret, junt amb la llengua, és un distintiu de Catalunya com a poble. I que tot allò que es faci en defensa de l'un o de l'altra sempre serà poc i constituirà una exigència de la nostra responsabilitat com a juristes i catalans.

D'aquella època cal evocar-ne les seves publicacions. Ja abans, concretament el 1962, havia publicat a la *Revista Jurídica de Catalunya* un article sobre «La hipoteca unilateral pendiente de aceptación y el impuesto de derechos reales». I en el número extraordinari del 1970 va publicar «Notas sobre la autonomía patrimonial de la mujer casada en la Compilación catalana». A la col·lecció «El Derecho civil catalán en la Jurisprudencia del Tribunal Supremo», publicà un comentari a la Sentència del 26 febrer de 1971 «Sobre el albaceazgo en la Compilación catalana y en el Código civil».

Va publicar un conjunt d'articles a *La Notaria* i en altres revistes, i amb motiu de conferències i actes en l'àmbit notarial. Robert Follia, en la necrològica llegida en la sessió acadèmica del 22 d'octubre de 2007 i que es pot consultar a la pàgina web de l'Acadèmia (confeccionada precisament, i de manera excel·lent, per la filla de l'homenatjat, Imma Puig i Aleu), aporta una bibliografia acurada.

Un altre moment en el qual em voldria aturar és el de la preparació i el desenvolupament del Segon Congrés Jurídic Català. Puig Salellas va ser designat (juntament amb Figa, Casals, Faus i Para Martín) ponent de la secció tercera Estatut Personal i Patrimonial dels Cònjuges i presentà un text molt important que inicià una preocupació continuada del nostre homenatjat per aquesta matèria. Defensà sense fissures el règim tradicional català de la separació de béns i remarcà (conclusió quarta) com a característiques essencials del règim de separació l'autonomia dels cònjuges i la simetria de la seva posició jurídica. Suggestí, a més, diferents reformes legislatives, la pràctica totalitat de les quals es varen convertir en dret positiu una vegada restablerta la competència del Parlament de Catalunya per a legislar sobre aquesta matèria. Un aspecte digne de ser ressaltat fou la intervenció que va fer en l'acceptació transaccional d'una esmena dels juristes tortosins (el degà Domènech i el notari Elías Campo), amb

la qual cosa donà una nova prova del seu caràcter pactista i conciliador. S'interessà també pel tema del veïnatge civil i presentà una esmena que fou acceptada en nom de la ponència pel professor Fernández de Villavicencio. La intensa i brillant activitat de Josep M. Puig Salellas en el si de la Càtedra Duran i Bas i amb motiu del Segon Congrés Jurídic Català, corroboraren, en l'àmbit teòric, l'alt predicament que tenia pel desenvolupament de la professió notarial.

Aquesta realitat fou reconeguda pels seus companys de professió i el 1976 resultà elegit degà de l'Il·lustre Col·legi de Notaris de Barcelona i de sempre se sentí vinculat a la corporació i a totes les seves manifestacions internes i externes.

No ha d'estranyar, per tant, que quan el 1978 el professor Àngel Latorre i Segura, membre de número de la nostra Acadèmia, es traslladà a Madrid, renuncià a la condició de numerari i fou nomenat acadèmic d'honor, el Plenari de la corporació elegís acadèmic Josep M. Puig Salellas. L'elecció fou absolutament pacífica i gairebé per aclamació. Com a secretari que jo era aleshores de la corporació, ho puc acreditar. Es va trencar la tradició que un professor universitari el succeeix un altre i que un notari ocupa la posició vacant d'un company de professió. El notari Puig Salellas va succeir el catedràtic Latorre i posteriorment el Notari Faus el va succeir la catedràtica Alegria Borràs, amb la qual cosa es va restablir el difícil equilibri interprofessional.

Pel fet d'ocupar un càrrec a la Junta de Govern no vaig poder proposar-lo personalment. Ho feren Ignasi de Gispert, Joan M. Xiol i Lluís Puig. Fou elegit el 13 de desembre de 1978 i prengué possessió a la sessió posterior, del 17 de gener de 1979. Les seves actuacions com a membre de l'Acadèmia foren magníficament sintetitzades per Robert Follia en l'estatutària necrològica abans esmentada. Voldria fer-ne un mínim resum i afegir-hi alguna experiència personal.

Llegí el discurs d'ingrés el dia 25 de gener de 1981 amb el títol «Relacions econòmiques entre esposos en la societat civil catalana». Fou contestat per Raimon Noguera i de Guzman, que sempre va mantenir una estreta relació d'amistat amb Puig Salellas i a la qual aquest correspongué amb una entregada i brillant dedicació a la Fundació Noguera. El discurs constitueix encara avui una monografia de referència en el tema dels efectes patrimonials del matrimoni a Catalunya.

Contestà els discursos d'ingrés de Victor Reina i de Juan José López Burniol. I redactà la necrològica de Lluís Figa Faura (12 de març de 1996), persona amb la qual estava molt vinculada i així ho acredita l'impuls i la participació activa en la «Miscel·lània Lluís Figa Faura», publicada per la Fundació Noguera el 2000.

En la contestació al discurs d'ingrés a l'Acadèmia de Juan José López Burniol titulat «La resurrecció dels capítols matrimonials (L'àmbit de l'autonomia de la voluntat en els contractes reguladors de la convivència)», a més del

contingut habitual d'aquestes *laudationes*, Josep M. Puig Salellas fa interessants consideracions sobre el concepte de *família*, la utilitat dels capítols i, fins i tot, el pactisme tant en el vessant privat com en el polític.

El seu polifacetisme feia que no es limités als temes de dret privat. I així no és d'estranyar que, a proposta del recipiendari, l'Acadèmia el designés per a contestar el 14 de maig de 1991 el discurs de Victor Reina sobre «Iglesia y catalanismo político (1874-1912)», que conclogué amb la sornegueria que li era pròpia dient «estic segur que el nou acadèmic no ha volgut fer política amb el contingut del seu interessant discurs, però no és tan clar que jo no n'hagi fet amb la meva contestació».

D'altra banda, el 15 de desembre de 1992 inaugurà el curs acadèmic amb un discurs sobre «El dret de l'autodeterminació i els darrers esdeveniments europeus» i em consta l'interès amb el qual va investigar un tema pertanyent a una disciplina jurídica que fins aleshores no havia conreat. I ja amb anterioritat s'havia ocupat de temes de dret públic relacionats amb el Projecte de llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic i de temes de dret lingüístic relacionats amb la constitucionalitat de la Llei de normalització lingüística (sessió del 15 de febrer de 1994) i el comentari a la Sentència del Tribunal Constitucional del 23 de desembre de 1994 sobre aquesta llei (sessió del 4 d'abril de 1995). Cal remarcar l'especial competència de Puig en aquesta matèria, sobre la qual no em puc detenir i que estic segur que serà glossada per altres persones que intervenen en aquest acte.

Participà en la major part de les actuacions corporatives de l'Acadèmia. I jo vaig tenir la sort de coincidir-hi en la majoria, sovint amb Josep M. Vilaseca i Marcet, amb el qual Puig compartí moltes inquietuds comunes. Així: en les Jornades d'Estudi de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, celebrades entre els dies 15 i 30 d'abril de 1980, en la ponència que per encàrrec del conseller Ignasi de Gispert elaborà l'anomenat «Document de síntesi» sobre el qual s'elaborà la Llei 13/1984, del 20 de març; (demà complirà, doncs, vint-i-cinc anys), que adaptà la Compilació catalana als principis constitucionals; als diversos treballs efectuats per l'Acadèmia per tal de col·laborar en l'obra legislativa de la Generalitat en matèria civil; i en la tasca de defensa del nostre dret quan fou atacat pel Govern de l'Estat en interposar diversos recursos d'inconstitucionalitat contra lleis del nostre Parlament.

Una anècdota, que m'explicà el mateix Josep M., contribueix a il·luminar la seva figura. El dia 16 de maig de 1985, la Junta de l'Acadèmia, que presidia Josep Joan Pintó (que m'ha manifestat expressament el seu pesar per no poder assistir a aquest acte), i de la qual Puig Salellas era el secretari, va ser rebuda en audiència pel rei Joan Carles I amb motiu de la seva estada a Barcelona. A l'acta, en la qual es dóna compte d'aquest fet, es diu que la Junta mostra la seva preocupació per la manera com es tractaven les competències del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en l'aleshores projecte de llei orgànica del poder judicial.

En Josep M., no obstant això, em digué amb el seu somriure entremaliat, que l'èxit més gran de l'audiència fou quan ell explicà succintament les institucions cabdals del nostre dret civil i en referir-se al règim matrimonial de separació de béns, el rei l'interrompé i adreçant-se a la reina significà que aquell era el règim que tenien convingut per al seu matrimoni i que el valorava molt positivament.

Per a acabar aquest capítol de la vida acadèmica, recordaré que formà part també de la Reial Acadèmia de Ciències Econòmiques i Financeres, i l'entusiasme i afecte amb el qual desenvolupà, des del seu nomenament, la condició de membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

Josep M. Puig Salellas era evidentment un home de sòlida formació jurídica privatista. Llicenciat en dret i història, un cop acabats els estudis, de seguida començà a preparar oposicions a notaries. Segons em va explicar una vegada un company en la preparació de les oposicions, aquest fet no el va tancar en ell mateix i procurava aprofitar la seva joventut. Els caps de setmana eren per a l'esbarjo i en arribar el dilluns —em contà el meu amic— deia als companys que se n'anava a Girona i en realitat es tancava a estudiar. I fins al cap de setmana següent.

Com a notari, conreà fonamentalment el dret privat i l'exercí amb aquell encert que ha estat típic del notariat català al llarg de la història. Nogensmenys, aviat es va interessar —com ho han fet altres juristes i n'assenyalava com a exemple el professor Fernández de Villavicencio— pels temes de dret públic. Ja n'he apuntat alguns aspectes en referir-me a la seva activitat acadèmica. Ara, i amb la vènia del president d'aquest organisme, voldria referir-me, breument, al seu pas per la Comissió Jurídica Assessora. Durant un bon seguit d'anys vàrem dedicar, conjuntament, els dijous a la tarda a les reunions de la Comissió Permanent d'aquest alt organisme consultiu de la Generalitat. Com que vivíem molt a prop, sovint ens hi desplaçàvem junts i encara més sovint tornàvem junts a casa. Possiblement en aquests desplaçaments fou quan vaig tenir l'oportunitat de conèixer-lo amb més profunditat.

Coincidíem en la gran conveniència i, fins i tot, necessitat d'una sòlida formació en dret privat per a abordar amb èxit les qüestions de dret públic. Normalment se'ns nomenava ponents, a l'un i l'altre, en matèria de responsabilitat patrimonial, interpretació de contractes administratius i delimitació de municipis. Sobre totes aquestes qüestions intercanviàvem punts de vista i criteris habitualment coincidents. A ell, li agradava més, però, l'informe sobre els projectes de disposicions de caràcter general. Totes les seves ponències que feia eren un model de llenguatge clar i precís, de gran agudeses analítica, de solidesa conceptual i d'un profund sentit comú. Estic segur que li agradava molt aquesta funció i que va lamentar que «per raons que a vostès no se'ls escaparan» (com diria ell, una frase que sovint repetia) restés apartat de la funció consultiva el 2005.

Tot i que excedeixi estrictament el marc acadèmic, no vull deixar de referir-me als interessants debats que, sobre la vida del país, en els diversos àmbits i sempre amb un alt nivell intel·lectual, tenien lloc molts dissabtes o diumenges

al Mas de Salellas (escenari dels seus excel·lents llibres d'història familiar que tant ajuden a conèixer la història real de Catalunya), sessions on, d'altra banda, els assistents teníem l'oportunitat de gaudir de l'excel·lent acolliment de la seva esposa.

La seva pertinença i participació en les tasques d'Òmnium Cultural s'inseureix, sens dubte, en aquesta preocupació pels temes culturals i pels temes de país.

I també em sembla de justícia ressaltar la il·lusió i l'èxit amb els quals els darrers temps exercí l'advocacia. Vaig tenir l'oportunitat de compartir amb ell i la seva filla Rosa M. un assumpte molt interessant de dret civil català i puc testimoniar que la seva capacitat d'anàlisi i els seus grans coneixements també van lluir en aquest àmbit, en el qual gaudí igualment de la col·laboració del seu fill Josep Maria.

Josep M. Puig Salellas no es dedicà formalment a la política activa. No ho sé amb certesa però tinc la convicció que li fou oferta la possibilitat més d'una vegada.

Col·laborà molt activament amb el Departament de Justícia de la Generalitat. En puc donar fe, tant en el període en el qual treballàvem tots dos, junt amb altres juristes, sota les indicacions dels consellers Bassols, Xicoy i Isaac, i la consellera De Gispert, com quan, ocupant jo la titularitat del Departament, vaig tenir en ell un dels més fidels col·laboradors en la tasca de posar al dia el nostre dret civil. Tenia uns grans coneixements teòrics i pràctics, derivats de la seva reeixida vida professional, molt arrelada a la realitat social catalana. Tanmateix, no sé si eren més grans els seus dots diplomàtics i de convicció. Permeteu-me una anècdota que a mi em va impressionar: amb motiu de l'elaboració de la Llei d'unions estables de parella, ens reunírem a la seu del Departament amb una representació de les associacions de persones homosexuals afectades. En Josep Maria de seguida prengué la direcció de la conversa, els exposà didàcticament els trets principals del projecte, escoltà amb interès totes les seves argumentacions i, sincerament, crec que a la sortida estaven, si no totalment convençuts, molt gratament impressionats per la manera en la qual havien estat atesos i escoltats.

Desenvolupà, però, nombrosos càrrecs públics i institucionals. Crec que un dels que més li va agradar fou la Presidència del Consell Social de la Universitat de Barcelona, en el qual desenvolupà una meritíssima tasca i marcà amb l'exemple pràctic l'autèntica virtualitat d'aquesta funció, que han seguit després la majoria dels presidents.

Josep Maria Puig Salellas fou, doncs, un home públic, un home dedicat a la cosa pública i, en aquest sentit, etimològic i romà, un autèntic republicà. Fou, a més, un gran patriota, una persona que sabia ser fidel a la que ha estat la terra dels seus pares però que encara volia millorar més el seu país per a deixar-lo als seus descendents i, en definitiva, a totes les generacions futures. Catalunya ha tingut en ell un magnífic fill.

Per això, podem concloure que l'acte d'homenatge que avui li reten totes les entitats i corporacions a les quals pertanyé és veritablement digne i just.